

ВНЕСОК ЧЕРНЕЧИХ ОРДЕНІВ УГКЦ У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ В АВСТРАЛІЇ

CONTRIBUTION OF MONASTIC ORDERS OF UGCC IN THE DEVELOPMENT OF EDUCATION IN AUSTRALIA

У статті висвітлено історію появи української спільноти в Австралії, акцентовано увагу на її особливостях, причинах, які спонукали українців емігрувати до цієї країни після Другої світової війни. Головна увага присвячена висвітленню освітньої діяльності духовенства Української греко-католицької церкви в українській діаспорі Австралії у 1948-2018 рр., зокрема монахинь Чину св. Василя Великого (ЧСВВ) та Сестер Службниць Непорочної Діви Марії (ССНДМ), а також монахів Чину Найсвятішого Ізбавителя (ЧНІ).

У дослідженні проаналізовано початки становлення українського шкільництва в Австралії, навчальні установи, які були створені з ініціативи духовенства УГКЦ, у яких працювали члени монаших орденів, а саме сестри ЧСВВ і ССНДМ. Звернено увагу на вклад єпископату УГКЦ, зокрема єпископа Івана (Прашка) та Петра (Стасюка) у розвиток освіти серед українських емігрантів. Розглянуто також співпрацю УГКЦ із РКЦ у галузі освіти.

Охарактеризовано типи шкіл та організацій, якими опікувалися черниці та ченці УГКЦ: дитячі садочки, суботні школи, педагогічні курси, Вівтарні дружини, Марійські дружини, молодіжні хори та гуртки Апостольства молитви, літні табори Пласту та Спілки Української Молоді. Стаття містить інформацію про історію й сучасний стан найстаршої школи УГКЦ в Австралії – Української братської школи ім. митрополита Андрея Шептицького.

У статті наголошено на важливій ролі сестер ЧСВВ у видавничій діяльності УГКЦ в Австралії. Дослідження містить нову та важливу інформацію про роль монаших згромаджень УГКЦ в освітньому та просвітницькому житті українців Австралії. Авторами зауважено, що саме їхня діяльність позитивно вплинула на збереження української культури та історичної пам'яті, протидіяла асиміляції українського населення й стала основою для самоідентифікації української еміграції Австралії.

Ключові слова: освіта, Австралія, УГКЦ, ЧСВВ, ССНДМ, ЧНІ, суботні школи, українці, вчителі.

The article highlights the history of the emergence of the Ukrainian community in Australia, focusing on its features, the reasons that prompted Ukrainians to emigrate to this country after the Second World War. The main focus is on the highlighting of teaching and educational activities of the clergy of the Ukrainian Greek Catholic Church in the Ukrainian Diaspora of Australia in 1948-2018, including the nuns of the Order of St. Basil the Great (OSBM) and Sisters of the Servants of the Immaculate Virgin Mary (SSMI), as well as the monks of the Order of the Most Holy Redeemer (CSsR). The author has analyzed the first steps of the educational institutions created by the initiative of the clergy of the UGCC, in which members of monastic orders, namely the OSBM and SSMI sisters, worked.

The contribution of the UGCC Bishops, in particular Bishop Ivan (Prashka) and Peter (Stasyuk), to the development of education among Ukrainian immigrants has been mentioned. The cooperation of the UGCC with the RCC in the field of education is also considered. The types of organizations and schools conducted by the nuns and monks of the UGCC were characterized and analyzed, namely: kindergartens, Saturday schools, pedagogical courses, youth choirs, altar servers,

The Apostleship of Prayer and the summer camps. The article contains the important information about the history of the oldest UGCC school in Australia namely the Metropolitan Andrey Sheptytsky school. The article emphasizes the important role of OSBM sisters in the publishing activities of the UGCC in Australia.

The research contains new and important information about the role of the UGCC monastic congregations in the educational lives of Australian Ukrainians. The author has noted that their activity had a positive impact on the preservation of Ukrainian culture and historical memory and counteracted the assimilation of the Ukrainian population and became the basis for self-identification of Ukrainian emigration of Australia.

Key words: education, Australia, UGCC, OSBM, CSsR, Saturday schools, Ukrainians, teachers.

УДК 37(091)(94):271.4(477)-788
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.1-5>

Залуцька Г.І.,

викладач кафедри іноземних мов
Національного університету
«Львівська політехніка»

Висоцька Р.Р.,

викладач кафедри іноземних мов
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Українська спільнота в Австралії – одна із наймодерніших серед українських діаспор світу. Масова еміграція українців туди розпочалася лише після Другої світової війни. Згідно з даними перепису населення, проведеного у 1997 році, в Австралії проживало близько 30 тис. українців [1, с. 17]. За оціночними даними Австралійського бюро статистики, станом на 2006 рік кількість осіб українського походження в країні складала понад 14 тисяч [9].

Особливість австралійської діаспори полягає у тому, що поява українців у цій країні пов'язана не з економічними, а з політичними причинами. Українська спільнота Австралії майже виключно складається з колишніх «переміщених осіб» і їх нащадків. Переважно це були українці, вивезені під час Другої світової війни на примусову працю до Німеччини, а також в'язні концтаборів, військовополонені та політв'язні. На кінець 1947 року кількість українців, яким вдалося уникнути

насилницького повернення до СРСР, становила близько 250 тисяч осіб, у тому числі 130–150 тисяч «переміщених осіб». Зруйнована війною Європа не могла адаптувати таку кількість людей, тому єдиним шляхом вирішення ситуації була еміграція. Наявність потужних українських громад спонукала більшість біженців і «переміщених осіб» емігрувати в країни Північної Америки. Новим напрямом еміграції українців у цей час стала Австралія і Нова Зеландія [2, с. 128–130].

Українці почали масово прибувати до Австралії у 1948 році. Цей процес тривав близько трьох років, поки австралійський уряд не перестав приймати політичних іммігрантів. Протягом 1948–1950 років до Австралії переселилося близько 21 тисячі українців [3, с. 86]. Попри свою географічну ізольованість українська діаспора в Австралії є однією з найкраще організованих і найактивніших спільнот в українському світі. Чисельно відносно невелика ця спільнота досягла у другій половині ХХ століття настільки значних успіхів у громадському та культурному житті, що їх можна порівняти лише з досягненнями багатомільйонної української діаспори у Північній Америці, яка перейшла вже столітній рубіж. Серед цих досягнень чільне місце належить шкільництву, вагомий внесок у яке зробила Українська греко-католицька церква та її чернечі спільноти [4, с. 12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема становлення й ролі української діаспори в Австралії знайшла відображення у дослідженнях С. Єкельчика, М. Павлишина; тематику українського шкільництва в Австралії порушували у своїх працях І. Бронницький, Т. Сліпецька, В. Павленко; історія УГКЦ в Австралії знайшла своє відображення у дослідженнях о. Івана Шевціва, о. Дмитра Сеніва. Однак дослідження згаданих авторів не вичерпують усіх аспектів проблеми становлення та розвитку української освіти в Австралії.

Метою статті є висвітлення історії освітньої діяльності в українській діаспорі Австралії Української греко-католицької церкви, зокрема чернечих орденів ЧСВВ, ССНДМ, ЧНІ.

Виклад основного матеріалу. Від самого початку масового переселення українців до Австралії у другій половині 40-х років ХХ століття вони приділяли велику увагу шкільництву. У 1952 році була заснована Українська центральна шкільна рада Австралії, головним завданням якої було об'єднання українських шкіл усіх штатів, видання підручників, підготовка вчителів. Помітну роль у розвитку українського шкільництва в Австралії відіграла й УГКЦ, зокрема чернечі згромадження.

Серед фундаторів українського шкільництва у Австралії важливе місце належить єпископові УГКЦ Іванові (Прашку), який у сані священника прибув у 1950 році до Австралії для душпастирської праці. 19 жовтня 1958 року у Мельбурні він

був висвячений на єпископа. Як підкреслювали сучасники, єпископ належав до духовних провідників, які одночасно були чільними громадянами і допомагали творити моральні, культурні і духовні цінності. Особливу увагу владика приділяв українському шкільництву. Вже на початку свого перебування в Австралії він почав навчати релігієзнавства у різних скупченнях українських емігрантів, що згодом переросло у суботні школи. З його ж ініціативи у Мельбурні при церковному братстві храму св. Петра і Павла постала перша українська школа, а згодом перша Шкільна рада – початок Української центральної шкільної ради [6, с. 7].

Спочатку, коли українці ще не володіли власними приміщеннями для занять із релігієзнавства чи української мови, вони використовували приватні будинки чи навіть гаражі. Навчання відбувалося зазвичай у суботу, тобто у вільний від навчання день в австралійській школі, інколи у дві зміни. Ситуація покращилася, коли на заклик священників УГКЦ духовенство Римо-католицької церкви дозволило використовувати українцям по суботах свої парафіяльні школи у Сент-Мерісі, Блектавні, Меррілендсі, Сефтоні, Бенкставні, Овбурні, Канберрі, Квінбієні, Вуллонгонзі й інших місцевостях [7, с. 398; с. 400].

Завдяки самовідданій праці священників і мирян протягом 50–60-х років ХХ століття майже в усіх більших осередках-парафіях УГКЦ Австралії постали суботні школи [8, с. 425.]. У 1959–1961 роках на території Сіднею діяли вже 12 таких шкіл у Горнсбі, Чуллорі, Бенкставні, Сефтоні, Лідкомбі, Овбурні, Меррілендсі, Тунгеббі, Блектавні, Сейнт-Мерісі, Дунсайді, Кабраматті та по одній у Вуллонгонзі, Квінбієні і Канберрі. Коли ж вірним УГКЦ вдалося збудувати свої власні церкви в більших осередках (Сідней, Мельбурн, Перт, Ньюкасл і Канберра), поряд із храмами було побудовано і окремі шкільні приміщення [8, с. 434]. У суботніх школах, окрім уроків релігії, також вивчали українську мову і літературу, географію та історію України, музику. Станом на 2001 рік суботні школи діяли майже в усіх парафіях УГКЦ Австралії [8, с. 435].

Прикладом шкіл, створених духовенством УГКЦ, є Українська братська школа ім. митрополита Андрея Шептицького, заснована 28 липня 1951 року о. Іваном Прашком, яка спочатку діяла у приміщенні при римо-католицькому храмі св. Августина в центрі Мельбурна. З лютого 1976 року школу перенесли до нової будівлі біля собору св. Петра і Павла УГКЦ на півночі Мельбурна, збудованої силами парафіян собору. У вересні 2010 року єпархіальна рада перемістила школу у відновлені приміщення під собором св. Петра і Павла. Школа мала десять класів, іноді влаштовувала педагогічні курси. При школі діяв дитячий садок, яким опікувалися сестри ЧСВВ. У 1979 році тут навчалося 150 учнів, у 1989 – 172, а у 2018 році – 74 учні.

За тридцять років існування у школі навчалось понад 1200 учнів, працювало близько 60 вчителів. Школа входила до мережі Української Центральної Шкільної Ради в Австралії і користувалася її програмами. У 1974–1980 роках вона видавала річний учнівський журнал «Перо». З 1971 року при школі діяв молодіжний хор, а з 1974 року – драматичний гурток «Летюча естрада». Зараз це одна з найчисельніших українських шкіл в Австралії, зокрема тут працюють 10 вчителів мови та троє вчителів релігії [3, с. 48].

Розпорошеність української діаспори на величезних просторах Австралії створювала додаткові проблеми для розвитку українського шкільництва. Інколи один чи двоє священників опікувалися вірними й церковними школами на території, яка відповідала площі України, а то була й більшою. З огляду на це від самого початку поселення українців в Австралії постало гостре питання та труднощі виховання дітей і молоді в українському обряді і релігійно-національному дусі. Звичайно із цим завданням не могли впоратися тільки священники. Наприклад вже згадані 12 шкіл на території Сіднею та школи у Вуллонгонзі, Квінбієні і Канберрі у зв'язку з недостатньою кількістю духовенства обслуговував лише один священник – о. Іван Шевців. Він відвідував кожну з них щонайменше 1–2 рази на місяць. У зв'язку із цим постала потреба у допомозі якогось монашого ордену.

Ще на початку 50-х років священники о. Іван Прашко та о. Петро Дячишин зверталися до генеральної настоятельки Сестер служебниць Непорочної Діви Марії з проханням, щоб сестри прибули до Австралії для праці з молоддю. Однак з огляду на різні несприятливі умови сестри не змогли прибути [6, с. 67]. Після створення Апостольського Екзархату в Австралії у 1958 році, вже будучи єпископом, Іван (Прашко) у 1958-1965 роках повторював прохання про працю серед австралійських українців Сестер служебниць Непорочної Діви Марії, однак і тоді не вдалося досягнути успіху у цій справі [5, с. 247–250]. З огляду на таку ситуацію єпископ вирішив звернутися до іншого чернечого ордену – сестер Чину св. Василія Великого. Завдяки підтримці цього прохання верховним архієпископом УГКЦ Йосифом (Сліпим) Генеральна курія сестер Василіянок ухвалила розгорнути місійну діяльність сестер ЧСВВ в Австралії. Для цього було вирішено надіслати сестер з Аргентини [7, с. 305].

28 березня 1967 року до Сіднею прибули черниці ЧСВВ: ігуменя Марія Афінець та сестри Вероніка Шевчук, Тереса Запай і Марта Ангелюк. Однією з головних цілей приїзду сестер до Австралії була опіка над дітьми у дошкільних закладах, а також над молоддю в школах і праця у молодіжних організаціях. Вже у серпні 1967 року при парафії св. Андрія у Сіднеї в тимчасовому приміщенні почав

діяти дитячий садочок під опікою сестер. У жовтні того ж року настоятель парафії св. Андрія о. Іван Шевців запропонував сестрам перейняти керівництво молодіжними церковними організаціями у цій парафії: Вівтарною дружиною (хлопці 7-18 років), Марійською дружиною (дівчата 11-18 років) та Дітьми Марії (6-10 років), на що сестри охоче погодилися. Вони також започаткували церковний молодіжний хор і гурток Апостольства молитви й активно працювали під час літніх таборів Пласту та Спілки Української Молоді.

Важливою місією сестер стала праця у Братській школі ім. св. Андрія і в Центральній школі ім. св. Ольги, де вони серед іншого займалися викладанням уроків релігії, укладанням підручників і навчали музики [7, с. 310; с. 446]. Через хори, засновані сестрами ЧСВВ, пройшли сотні українських дітей і молоді в Австралії. Ці хори стали не лише важливим інструментом у розвитку й вихованні молодого покоління української діаспори, а й відіграли важливу роль у збереженні української ідентичності [8, с. 434].

Згодом на допомогу сестрам прибули з Аргентини сестри Ольга Баланда, Климентія Кубішин, Софронія Мороз, а з Риму – сестра Зеновія Ангелюк. Помітивши гарні результати праці сестер ЧСВВ, їх почали запрошувати й інші громади УГКЦ. Таким чином, окрім Сіднею, сестри започаткували свої монастирі у Мельбурні (1970 рік) та Аделаїді (1977 рік). Прибуття сестер ЧСВВ до Австралії допомогло УГКЦ не лише покращити працю з дітьми й молоддю, але й розвинути інші ділянки праці такі, як догляд за особами похилого віку, релігійна парафіяльна праця. Сестри відіграли також важливу роль у видавничій діяльності УГКЦ. Зокрема протягом 1970-1995 років у видавництві «Просвіта» вони друкували тижневик «Церква і Життя» та інші релігійні видання. Станом на 2001 рік у Австралії працювали 13 сестер ЧСВВ [8, с. 432–435].

На початку 90-х років ХХ століття до Австралії прибули Сестри служебниць Непорочної Діви Марії, яких запрошували сюди ще у 50-60-х роках. Ініціатором їх прибуття був призначений у 1992 році єпископом Австралії, Нової Зеландії і Океанії УГКЦ Петро (Стасюк). Одним із головних завдань, які ставив владика, запрошуючи Сестер служебниць Непорочної Діви Марії, була їх праця з дітьми та молоддю, зокрема у школах. Сестри зосередили свою діяльність у Брисбені (штат Квінсленд), Перті (штат Західна Австралія) та Джилонзі (штат Вікторія). Станом на 2001 рік у Австралії працювали чотири сестри ССНДМ [8, с. 420, с. 433–435].

Певний вклад у розвиток освіти серед українців в Австралії зробили і священники Чину Найсвятішого Ізбавителя (Редемптористи). Вони прибули з Канади завдяки старанням архієпископа Івана (Бучка) (1891-1974 роки) ще на початках

української еміграції. Зокрема у 1950 році до Австралії прибули о. Микола Коп'яківський та о. Франциск Боський, які зупинилися у Східній Австралії й обслуговували вірних УГКЦ в Новому Південному Уельсі і Квінсленді. Згодом до них приєднався австралійський Редемпторист о. Іван Бовден, який прийняв східний обряд, а у 1955 року приїхав із Канади до Ньюкасла о. Степан Масло ЧНІ. Отці серед іншого проводили катехизацію і навчання дітей у суботніх школах [6, с. 199; 7, с. 118–119].

Висновки. Українська греко-католицька церква та її чернечі спільноти відіграли важливу роль у становленні української діаспори Австралії. УГКЦ була не лише визначним чинником консолідації українців у цій країні, але й відіграла помітну роль у культурно-освітньому житті діаспори, зокрема становленні шкільництва. За досить короткий період часу після початку масової еміграції українців до Австралії УГКЦ вдалося створити мережу своїх парафій в Австралії, при яких були засновані суботні школи та дошкільні навчальні заклади.

Важливу роль у навчальному процесі відіграли чернечі спільноти, запрошені до Австралії ієрархією УГКЦ: ЧСВВ, ССНДМ, ЧНІ. Найпомітніший слід серед цих орденів на ниві українського шкільництва залишили сестри ЧСВВ, які опікувалися дошкільними закладами, створеними УГКЦ, працювали в школах і молодіжних організаціях.

Їхня праця не лише підвищила рівень освіти серед українців Австралії, а й відіграла значну роль у збереження української ідентичності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Енциклопедія історії України / редкол.: В.А. Смолій та ін. Київ, 2003. Т. 1. 688 с.
2. Енциклопедія історії України / редкол.: В.А. Смолій та ін. Київ, 2011. Т. 8. 520 с.
3. Енциклопедія Української Діаспори / редкол.: В. Маркус та ін. Київ – Нью-Йорк – Чикаго – Мельбурн, 1995. Т. 4. 250 с.
4. Ескельчик С. Зберігаючи спадщину. Нарис історії Української спільноти в Австралії. *Альманах українського часопису «Вільна думка» та Фондації українознавчих студій в Австралії*. Сідней, 1994. С. 12–40.
5. Обіжники преосвященного кир Івана Прашка 1958–1993, Апостольського Екзарха / Епарха Української Католицької Церкви в Австралії, Новій Зеландії і Океанії / упоряд. о. Д. Сенів. Сідней, 615 с.
6. Правдивий архіпастир Церкви преосвященний кир Іван Прашко / упоряд. о. Д. Сенів. Мельбурн – Сідней, 2007. 400 с.
7. Шевців І. о. Парафія св. Андрія в Сідней 1948–1998 роки, Сідней-Львів, 1999. 907 с.
8. Шевців І. о. Українська Католицька Церква та її роль у житті української діаспори в Австралії. *Українці Австралії. Енциклопедичний Довідник*. Сідней, 2001. С. 422–435.
9. Джерело за посиланням: [https://www.ausstats.abs.gov.au/ausstats/subscriber.nsf/0/E0A79B147EA8E0B5CA2572AC001813E8/\\$File/34120_2005-06.pdf](https://www.ausstats.abs.gov.au/ausstats/subscriber.nsf/0/E0A79B147EA8E0B5CA2572AC001813E8/$File/34120_2005-06.pdf) (дата звернення: 18.02.2020).